

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРСОНАЛІЗМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОКЦИДЕНТАЛІЗМУ В. ЯНІВА

Маслюк Андрій Миколайович¹

¹Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника відділу науково-методичного супроводження психологічної підготовки суддів Національної школи суддів України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0530-9969>

UDC: 159.9.01

АНОТАЦІЯ

Проблема українського персоналізму знайшла своє відображення в творчому доробку В. Яніва, який представляє психологію української діаспори ХХ століття. Вчений всебічно розробляє питання психології окциденталізму особистості. На основі аналізу психіки європейця В. Янів з'ясовує як позитивні, так і негативні особливості притаманні особистості Заходу. Європейська психіка виявляється в гармонійному поєднанні емоційної, вольової та когнітивної сфер особистості, де остання превалує над іншими. Психіці Заходу В. Янів протиставляє психіку особистості Сходу, де в пріоритеті пасивність, рефлексія, перевага емоцій над розумом. Доведено, що психіка українського народу розвивається в руслі західних цінностей і кардинально відрізняється від психіки російського народу, якому притаманні цінності Сходу.

Ключові слова: емоція, індивідуалізм, особистість, психіка, психологія українців, окциденталізм, В. Янів.

Постановка проблеми. Питання українського персоналізму було предметом дослідження філософів, етнографів, істориків, соціологів. Які цінності притаманні українському народу, враховуючи географічне розташування України? Що переважає в поведінці особи-

стості українця емоційна чи когнітивна сфера психіки? Ці та інші питання досліджували в своїй творчості (Д. Донцов, В. Зеньковський, М. Костомаров, В. Липинський, Ю. Липа, П. Юркевич та ін.). Історики, соціологи, публіцисти такі як М. Драгоманов, В. Антонович

Address for correspondence, e-mail : editpsychas@gmail.com
Copyright: © Andrii Maslyuk

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

та ін., розглядали проблему приналежності України до Європи. Але психологічного осмислення проблеми європейськості української держави досі не було.

Наразі в політиці України розглядається вектор розвитку схід-захід й застосовуються відповідні психотехнології на користь однієї з ідеологій. Знаючи природу власної психіки, її характеристики, ми зможемо краще зрозуміти себе, свої прагнення, намагання, позитивні й негативні аспекти з метою реалізації потенціалу як окремої особистості, так і нації вцілому. Адже розуміючи ідеал західної особистості ми зможемо зрозуміти власну психіку й окреслити виховний ідеал, який буде лежати в основі нової виховної системи, яка буде протистояти кризі суспільства, успішна боротьба з якою залежить від розуміння неусвідомлених психологічних основ європейських цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях (О. Вакуленка, І. Данилюка, О. Донченко, В. Москальця Л. Орбан-Лембрик, А. Фурмана тощо) частково висвітлюються ті чи інші аспекти проблеми психології українського персоналізму. О. Вакуленко розглядає питання психології пов'язані з поведінкою українців під час Революції Гідності й засвоєння суспільством нового історичного досвіду творення нації (Вакуленко, 2018). Однак без ґрунтового дослідження праць науковців української діаспори (О. Кульчицького, Б. Цимбалістого, В. Яніва, Я. Яреми та ін.), на наш погляд, неможливе

розуміння сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються у суспільстві та психології українського народу зокрема.

В. Янів у роботі «Психологічні основи окциденталізму» (1996) аналізує консолідуючі та відмінні культурні, психологічні особливості між Європою, США, Росією та Сходом у контексті питання приналежності України до Сходу чи Заходу (Янів, 1996). Слід зазначити, що праця носить прикладний характер, оскільки вчений тривалий час очолював Український Вільний Університет (Мюнхен, Німеччина), де виховував нову плеяду високоосвічених, патріотичних, українців готових до боротьби за незалежність України.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Для розкриття проблеми становлення українського персоналізму необхідно вирішити низку питань: 1) з'ясувати психологічні особливості європейського окциденталізму; 2) здійснити порівняльний аналіз психіки українців та росіян.

Мета публікації – здійснити теоретичний аналіз проблеми формування українського персоналізму крізь призму окциденталізму в доробку В. Яніва.

Виклад основного матеріалу. В світлі суспільно-політичних подій в Україні останніх років, робота В. Яніва актуальна й важлива з точки зору теорії й методології обґрунтування взаємозв'язку українського народу із європейською спільнотою, незважаючи на географічне розташування України на межі західної й східної парадигм (Янів, 1996). Вчений

всесторонньо намагається проаналізувати категорію «окциденталізму» (Заходу) з позиції психології, культури на основі літературних джерел та пов'язати проблему усвідомлення психологічних основ європейських цінностей й духовної кризи, яку переживала європейська культура в 30-40-их роках ХХ століття з позицією України в духовному бутті Європи.

Мету наукової праці автор подає у резюме: «І з вірою в Україну та в її будуче писана ця праця, як вступна праця для прискіпшення кристалізаційного процесу нашого духовного «я», для відшукування нашої неповторної індивідуальності, для промощення шляхів до реалізації тієї величної цілі, щоб Україна відіграла поважну роль в здійсненні ідеалу *civitatis Dei*». (Янів, 1996 : 188). В. Янів під «*civitatis Dei*» мав на увазі філософську концепцію християнського теолога Августина та його працю «*De civitate Dei*» або «Про Град Божий» (426), де автор пропагував побудову Божого суспільства на землі (Столярів, 2010).

Вчений намагається застерегти інших дослідників від необ'єктивності під час аналізу психології народів Заходу і Сходу. Зокрема для європейців притаманні індивідуалізм, динамічність, а особистості Сходу пасивність, емоційність. Але потрібно враховувати культурні відмінності, бо для європейця пасивність є негативною рисою, а для сходу – позитивною.

Метод індуктивного збору матеріалів, на думку автора, є недоцільним в конкретному дослідженні. Матеріали, які є в наявності про

різні народи, опрацьовані авторами різними методами і не завжди дозволяють порівняння і статистичну кореляцію.

Тому варто застосувати в даному випадку: по-перше, порівняльний аналіз аналогічних зразків культури двох культурних циклів, зокрема, східної (філософії, поезії та ін.); по-друге, порівняльний аналіз синхронних історичних фактів, де можна з'ясувати особливості певної групи; по-третє, залучення до аналізу порівняльних студій з ґрунтовною аналітичною базою.

Ми сьогодні є свідками кризових явищ в суспільстві пов'язаних з глобалізацією, безсистемним втручанням людства в природний процес, амбіціями як окремих особистостей, так і цілих народів тощо. Матеріальні цінності вийшли на перший план, відтіснивши духовність, моральність.

Криза духовності в Європі спостерігалася в минулому столітті інтелектуалами, зокрема іспанський філософ Х. Ортега-і-Гасет підкреслює порожнечу в житті й загубленість особистості у власному лабіринті (Ортега-і-Гасет, 2000). Він пропонує об'єднати європейські держави у велику націю, яка б змогла відродити духовність Європи. Чи не пророчі слова філософа? Адже саме таким шляхом пішла Європа й створила Європейський союз на основі спільних цінностей. В сучасному вигляді європейська спільнота має запобігти низці проблем всередині Євросоюзу (біженці, праворадикальні партії, популізм, прагнення окремих членів до виходу з Євросоюзу та ін.). На

наш погляд, альтернативи демократичним європейським цінностям сьогодні для України не існує.

Ще одним пророком від науки можна назвати німецького філософа О. Шпенглера, прогнози якого щодо розвитку людства здійснюються: «Я бачу – далі після 2000 р. – міські масиви на десять – двадцять мільйонів людей, що займають величезні ландшафти, із спорудами, поряд з якими найвеличніші з сучасних здаватимуться карликами, де будуть здійснені такі ідеї в сфері засобів комунікації, які ми сьогодні інакше як божевільними не назвали б» (Шпенглер, 2003 : 103).

Екзистенціаліст А. Камю нарікає на те, що нове покоління не має традиційних європейських цінностей, що призвело до відкритої суперечності з власними потребами, бажаннями, прагненнями (Камю, 1997).

В. Янів намагався показати взаємозв'язок європейської духовності з кризою, що охопила Європу в першій половині ХХ століття. Розвиток сучасної кризи вчений пов'язує з технічним прогресом й робить висновок, що прагнення до технологізації життя є однією з основних ознак європейської особистості.

О. Шпенглер відмічає особливості європейської культури: «...серед народів Заходу саме німцям випало на долю винайти механічний годинник, злий символ часу, що минає, чий, вдень і вночі лунаючий із незліченних веж над Західною Європою бій є, мабуть, найнерозумлішим виразом того, на що взагалі здатне історичне світовідчуття... Ми люди за-

хідноєвропейської культури є виключенням, а не правилом» (Шпенглер, 2003 : 32).

Торжество породжене успіхами у розробках технічних новацій спонукає особистість до постійної потреби володарювання над силами природи. Отож поведінка особистості змінюється й з'являється впевненість, прагнення до панування, самореалізації, самоствердження, успіху тощо. Вчений резюмує: потреба самопіднесення, що є трансформацією первісного інстинкту самозбереження особистості європейця над силами природи й призвела Європу до духовної кризи. О. Шпенглер вказує, що: «Всі цивілізації входять в стадію жахливого обезлюднення...» (Шпенглер, 2003 : 108), й Європа в тому числі.

Протилежною до потреби самопіднесення є потреба до підпорядкування, що характерна для Сходу, а перша для Заходу. На основі протиставлення цих двох потреб В. Янів й аналізуватиме різні аспекти психології двох різноспрямованих тенденцій Схід-Захід. На наш погляд, така схема аналізу є цілком виправданою зважаючи на предмет дослідження.

Розглянемо декілька критеріїв: політичний (Захід – прагнення до переваги, демократія, а Схід – підпорядкування владі, деспотизм); релігійний (Захід – свобода волі, а Схід – фаталізм); соціологічний (Захід – особисті цінності визначають приналежність до верстви, вільний перехід, а Схід – касти, клани, де зберігається строга ієрархія) тощо.

Стосовно європейської експансії В. Янів влучно відзначає: «Ніколи мікрокосмос

не відчував так дуже своєї переваги над макрокосмосом. Адже ж тут діють малі сотворіння, які завдяки своїй духовій силі узалежили від себе неорганічну природу» (Янів, 1996 : 40).

Людство опановує природу з метою власного задоволення, збільшення матеріальних статків, комфортного існування, що є зрозумілим і логічним. Але прагнення до влади може призводити й до негативних наслідків.

Ф. Ніцше (Ніцше, 2005), А. Шопенгауер (Карась, 2012) вбачали у волі до життя «всесворчий принцип» усіх явищ реальності.

О. Шпенглер у своїй філософській праці «Присмерк Європи» (у двох томах, 1918–1922) зазначив: «Помираючи, античний світ не знав, що він помирає, і тому насолоджувався кожним передсмертним днем, як подарунком богів. Але наш дар – дар передбачення своєї неминучої долі. Ми будемо помирати свідомо, супроводжуючи кожен етап свого розкладання гострим поглядом досвідченого лікаря» (Шпенглер, 2003 : 491).

Тобто цивілізаційний прогрес, який так високо підняв особистість над природою, він же й стане причиною занепаду народів, які в жадобі своїй до збагачення будуть знищувати собі подібних.

Але незважаючи на сумну констатацію факту щодо розвитку цивілізації вчений схильний вважати, що саме Європа, її цінності мають розвиватися й надалі. Навпаки, він хоче утвердження волі до життя і волі до могутнос-

ті.

У цьому він наближається до Ф. Ніцше, ніж до песиміста А. Шопенгауера. Тобто смерть європейської культури є природним, закономірним процесом. Це потрібно прийняти як необхідність, адже після занепаду наступає відродження – круговорот буття (Бердяєв, 2007).

Це є шлях цивілізації від засобу до самоцілі (комфорту, матеріальних статків, панування над іншими...). І цивілізація як самоціль доводить до дисгармонії між матеріальним і ідеальним й відповідно до кризи. Європа мало не загинула від постійного прагнення до активності, тому доцільно опановувати вже наявні результати власної праці, що стане запорукою виходу з духовної кризи.

Особистість Сходу має відмінну від Заходу психологію буття. Потреба підпорядкування Божій волі призводить її до заглиблення у власний світ, світ накопиченої віками мудрості, в той час як європеець шукає власний шлях вирішення проблеми.

Особистість європейця відчувала власні потреби й реалізовувала за допомогою експансії у зовнішньому світі. На наш погляд, особистість не зможе тривалий час протистояти своїй природі, нахилам, бажанням, тому вияв європейської культури не є випадковим, а закономірним явищем. Мабуть звідси європеець Г. Галілей, незважаючи на загрозу власному життю, відстоював перед церквою геліоцентричну теорію будови сонячної системи відкрити польським астрономом М. Коперні-

ком у трактаті «Про обертання небесних сфер» (1543). Отож прояви європейського прагнення до самореалізації відчутні в культурі, мистецтві, освіті, економіці та ін. галузях життя. Поруч з позитивними характеристиками є й негативні, які пов'язані з експансією, насаджуванням іншим народам своєї культури, традицій тощо.

Таким чином, В. Янів підкреслює, що до європейської духовної кризи призвів потяг особистості до самопіднесення, прагнення переваги над іншими в той час для азійського світогляду притаманне прагнення до підпорядкування, залежності від влади.

Влада й активність виступають єдиним фронтом у діяльності європейської особистості. Прагнення до самопіднесення й активність є фактично участю особистості в творчості Бога. Європейська культура за своєю суттю динамічна, мінлива, непостійна, на відміну від пасивної, споглядальної культури Сходу.

Фактично активна життєва позиція була основою західноєвропейської культури. На думку О. Шпенглера, Європа переважає своєю активністю не тільки культурний розвій арабських країн, Індії, а й культури Китаю, Єгипту і Вавилону.

Наприклад, послідовники дзен-буддизму сповідують просту ідею, що кожна істота володіє природою Будди. Для того, щоб пізнати власне життя необхідно уважно спостерігати за внутрішнім світом, тобто пізнавати себе безпосередньо шляхом трансформації свідомості. «...Життя означає просвітлену ре-

альність, яка просвітлена і чиста завжди, незалежно від зовнішніх несприятливих обставин. Життя кожної окремої істоти як в дзеркалі відображає життя усіх інших істот... Ми виявляємо собою єдиний гігантський живий організм, просвітлений у своїх основах. Кожен наш рух відлунням відгукується у цілому організмі, і таким самим чином інші істоти діють на нас» (Пахомов, 2003 : 236).

Йдеться про формування особистістю власної «екологічної» свідомості, тобто такої поведінки, де є відповідальність за кожен вчинок і за вплив його на існування інших. Тому європейські цінності (активність) відмінні від східних (пасивність) філософією життя.

Пасивність Росії близька до Сходу, що спостерігається в діяльності російської православної Церкви (РПЦ), де необхідно пасивно терпіти й переносити складнощі буття.

Цікава відмінність світоглядів полягає і в житті релігійних служителів. Пасивність відображається у бутті російських ченців, які усамітнювалися від мирського життя, були затворниками, ідеал яких позитивно оцінювався за їх тілесні й духовні страждання. Втеча російських ченців від світу, наближала їх до образу тибетського ченця. В той час як ченці бенедиктинці займалися просвітницькою діяльністю, організовували школи, збирали бібліотеки.

Зовсім інший психологічний підхід існував на чернецтво в Києво-Печерській Лаврі, де ченці активно розвивали свою харитативну діяльність, в основі якої знаходилося щоденне

старання пізнавати Божу любов. Ченці Лаври виражали Божу любов ближнім, через щире співчуття, підтримку, через справи милосердя.

І. Огієнко у роботі «Українське монашество» зазначає: «Слава про Печерського Монастиря і про його святого Феодосія широко понеслась скрізь. До преподобного Феодосія відразу поспішили видатні люди: князі, бояри, купці, багаті, воїни і т. ін. Усі ісповідували гріхи свої, усі просили молитов на себе, усі давали приношення: грішми, натурою. Далі – й земельні маєтки і навіть села... Печерський монастир сильно розбагатів і став найбагатшим монастирем в Україні. І відразу почав харитативно-освітню працю» (Огієнко, 2002 : 146–147). Пресвітер Даміан, який харчувався лише виключно хлібом і водою, спеціалізувався на лікуванні дітей і: «Отримували зцілення ті, хто проходили до нього» (Жиленко, 2001 : 81).

Таким чином, ченці Києво-Печерської Лаври не тільки турбувалися про власну душу, а ще й піклувалися про душі тих, хто потребував слова, лікування або матеріальної допомоги. Українські ченці були за образом і духом ближчі до бенедиктинців, тобто європейських цінностей.

В. Янів розглядає ще одну пару протилежних характеристик особистості *індивідуалізм-колективізм*. Індивідуальність для Сходу є «празлом» (виділено нами – А.М.), від якого особистість має звільнитися, щоб досягти гармонії власного буття зі світом. На Заході ж особистість має волю до буття й всіляко вияв-

ляє свій індивідуалізм, бо не бажає визнавати свою залежність від природи.

Індивідуалізм особистості впливає на формування почуття відповідальності за групу. На Сході це виявляється у бажанні турботи за інших, на Заході у спрямуванні спільноти в потрібному напрямку. Ще одна відмінність прослідковується у ставленні до особистої гідності й честі, яке задалене на Сході внаслідок покори владі.

Г. Кайзерлінг вказує на те, що: «Зразок людини в нас – це виїмкова, визначна людина; для них натомість ідеалом є пересічна людина, соттоп тап, матеріал або продукт статистики» (Keyserling, 1930 : 22-23).

Отже індивідуалізм, як характеристична риса європейського світосприйняття вказує на той факт, що без індивідуалізму європейська особистість перестане власне бути собою.

Ставлення до особистості як до статистичної одиниці ми знаємо з української історії, зокрема під час Другої світової війни потрібно було перемогти ворога будь-якою ціною й мільйони українських воїнів (найбільші втрати саме серед українського народу) – це лише статистика. Голодомор українського народу в 1932-33 роках на Україні – це також статистика радянської тоталітарної системи й не більше тощо. Отже російсько-радянська система прагнула успіху, реалізації своєї тоталітарної політики в світі за допомогою будь-яких засобів. І пересічна особистість була лише «витратним матеріалом» (виділено нами – А.М.), який мав забезпечити процвітання й

добробут керівництва СРСР.

Стосовно відмінностей у ставленні до праці, то європейська особистість намагається реалізувати свій індивідуалізм в діяльності, що відображається в оформленні власного житла, присадибної ділянки, робочого місця. Тобто індивідуалізм виявляється у таких дрібницях як вживання їжі, носіння одягу тощо.

Якщо ми проведемо аналогію з українським селом, то можемо констатувати прояви індивідуалізму в оформленні двору, який завітаний й охайний; білими хатами, вишневими садами, де гудуть бджоли з пасіки, оздобленою дерев'яною церквою тощо. І який контраст становить колективне господарство (колгосп), а тим більше російське село, де переважно незрозуміло чи то хата, чи сарай, бруд, неохайність, необроблена земля, одним словом пустка. Тоді стають більш зрозумілими наочно відмінності психології Заходу (України) від Сходу (Росії). Тобто європейська особистість прагне реалізувати свою індивідуальну неповторність, щоб дати можливість наступним поколінням кращі умови самореалізації.

Європейська особистість намагається поширювати культ минулого (збереження пам'яток), щоб розуміти своє сучасне через глибину власної історії. В той же час східна колективістська культура без розуміння значення окремої особистості виражається в міфах, легендах, оповіданнях.

Історія Європи формує свідомість особистості, яка оточує пам'ятки культури атмос-

ферою святості чогось надзвичайного. Шанується культ предків, що відображається в реальному родинному колі. Зокрема ми можемо відзначити вшанування пам'яті предків через збереження їх певних атрибутів, матеріальних цінностей, традицій тощо. Завдяки родинній підтримці, що спирається на традиції предків, особистість європейця виявляє свій індивідуалізм. Сім'я набирає також рис індивідуалізму, де її члени мають власні психологічні межі, поважають один одного, утворюючи в шлюбі моногамію, тобто виступають єдиним цілим. М. Костомаров вказував на матеріальну любов росіян та духовне кохання українців, оскільки особистість росіянина не зв'язана так духовно з родиною як українська.

Індивідуалізм європейської особистості через традиції, звичаї, вшанування предків, дотримання сімейних цінностей призводить до розуміння націоналізму й держави як інституції. На наш погляд, нація, є породженням належного розуміння історії й традиції. Відповідно, нації будуть зберігати своє значення до того часу, доки буде усвідомлення власної історичності та цінності.

Будь-яка концепція нації, стоїть на засадах вічності спільноти вцілому й окремої особистості зокрема, та зміцнює відчуття сили й активності, тоді в особистості виникає потреба активного опанування зовнішнім світом. Тоді кожна особистість прагне до самореалізації певних ідей, навіть якщо це не допоможе їй стати відомою, то це допоможе її нації як найвищій спільноті.

Таким чином, європейська нація дає смисл життя окремій особистості реалізувати себе, свої здібності. Вона буде відстоювати її вчинки, але й вимагати, у разі потреби, від неї жертви, яка буде збережена в пам'яті майбутніх поколінь. Наприклад, влада Польщі всіляко намагається пропагувати її минулу військову велич, зберігаючи пам'ятки історії, тим самим, виховуючи сучасні покоління з відчуттям гордості приналежності до польського народу. В такий спосіб нація є місцем здійснення благородних задумів і реалізації особистості європейського індивідуалізму.

На Сході, на думку В. Яніва, рівень національної свідомості є низьким у порівнянні з Європою. Історія свідчить про завоювання Сходу європейцями й проведення ними жорстокої колоніальної політики, наприклад, політика Британської Імперії відносно до колонізованої Індії. У 1943 році провінція Бенгалія на північному сході Індії, що входила до складу Британської Імперії, переживала жахливий голод внаслідок якого загинуло щонайменше 3 мільйони людей. Відповідно, системоутворюючим чинником на Сході є не нація, а релігійна спільнота, яка прагне гармонізувати особистість з всесвітом.

Європейська особистість на основі потреби самопіднесення, яка розкривається в індивідуалізмі, активності також спирається в своїй діяльності на раціональну, а не емоційну сферу. Вона намагається зробити так, щоб мислення, зокрема, критичне мислення, превалювало в онтогенезі над іншими психічними

процесами й станами. На перше місце здобуваються свідомі когнітивні й вольові процеси, а на друге емоції й неусвідомлювані потреби.

На Сході, де панує колективний світогляд, незатребувана потреба у розрізненні психічних функцій особистості. На перший план виходять емоції, почуття, які дають особистості відчуття світу, тобто інформацію про події зовнішнього світу, який не такий насичений і глибокий у порівнянні з внутрішнім світом. Отож когнітивна сфера особистості Заходу чітка, логічна, конкретна, формалізована в той час як на Сході – інтуїтивна, чуттєва, не-свідома, творча.

Мислення превалює над емоціями й саме цей контраст створений на основі протиріч забезпечує гармонію європейської особистості. Сучасне життя Європи пов'язане з динамічним рухом, який потребує значних зусиль, але, незважаючи на складні життєві обставини, європейець раціональний по своїй суті.

В. Янів вважає, що будь-яка дія: «... викликає рефлексивно відповідну протидію в протилежнім напрямі; кожне намагання до уніфікації викликає компенсаційні намагання підкреслювати різниці. Дух суперечності є, по суті, нервом життя» (Янів, 1996 : 63).

Протиріччя є характерними в житті особистості (конфлікти, кризи, стреси тощо), так і народів (війни, торгівельні суперечності, релігійні, расові конфлікти та ін.). Внутрішній світ особистості стає полем зіткнення раціональної, емоційної або вольової сфер впливу на свідомість, щоб у підсумку знайти гармонію.

Цілі століття протилежно спрямованих ситуацій сформували психіку європейської особистості, яка в сучасних умовах не може жити й розвиватися без складних життєвих викликів. Отож Європа, незважаючи на свою контрастність є, по-суті, гармонійною.

Стосовно позиції Росії, то вона, на думку В. Яніва, займає специфічне місце поза межами Європи та Сходу. Німецький філософ В. Шубарт у роботі «Європа і душа Сходу» (1938) змальовує Росію як країну необмежених життєвих можливостей, де настрої може різко змінитися на протилежний. Вчений констатує природу психіки російської: «З татарським ярмом в росіян з'явилися риси несправедливості і плазування. З того часу душу російської людини нерідко стали затьмарювати напади жорстокості. Той, кого довго катують, не проти покатувати і сам. Душевно понівеченому легшас, коли він бачить страждання іншого» (Шубарт, 2000 : 63). Росіянин руйнує, а не консолідує, як європеець, тому ментально, по-суті, вони кардинально відрізняються філософією життя. Європа є динамічною, а Схід і Росія – наскрізь пасивні тощо.

Європейські держави є зразком завбачливості, планування, і одночасно, потужним виховним засобом для поглиблення прагнення до збережень, накопичення, передбачення. В Європі держава є запорукою приватної власності, що сприяє матеріальному збільшенню доходів населення. Особистість, що сповідує західні цінності є прибічником дисципліни, порядку, як заперечення анархії й хаосу, що

змогли розвинути тільки на ґрунті державних форм: стабільність, безпека, створення можливостей для самореалізації, самоздійснення творчого потенціалу особистості.

Однак в сучасних умовах технократичного життя прагнення європейської особистості до самопіднесення дещо трансформувалося в зовнішні матеріальні атрибути самоствердження (будинки, авто, земельна ділянка, дорогий гаджет тощо). Внаслідок цього внутрішнє самоствердження у вигляді ціннісних орієнтацій частково занедбано. Ми солідаризуємося з позицією В. Яніва, який вважає, що існують певні ризики щодо небезпечних тенденцій пов'язаних з розвитком Європи. Центральна небезпека полягає в односторонньому індивідуалізмі. Ми вважаємо, що зусилля Європи мають бути спрямовані у руслі переходу від індивідуалізму до персоналізму. Тобто індивідуалізм має бути, але не в такому як сьогодні гіпертрофованому вигляді – перевага над іншими будь-якою ціною. Персоналізм – це, в першу чергу, збереження цінностей, де особистість є первинною реальністю і найвищою духовною цінністю. А світ сприймається як вираження творчої активності Бога.

Інша проблема Європи полягає в тотальній перевазі когнітивної сфери над емоційно-вольовими процесами особистості. В. Янів вважає, що має бути запущено процес повернення до контрастної боротьби між психічними процесами з метою досягнення гармонії. І в цьому питанні мають висловитися європей-

ські народи, структура яких є значно емоційно насичена, ніж в країнах класичної Європи (Німеччина, Франція, Англія тощо). До таких країн, які висловлюють розуміння проблеми європейських цінностей і які зберегли віру у цінності, на наш погляд, належить і Україна.

Отож Європа, яка побудована на контрастах і їх гармонії, сприяє створенню багатоманіттю національних організмів із власним неповторним, своєрідним образом. Тому відмінності й індивідуалізм складають багатство Європи, яке вміє довести й на полі націй контрасти до гармонії на базі багатой історичної традиції й на ґрунті спільних для Європи психічних характеристик, які відділяють її від інших материків.

В. Янів піднімає проблему належності України до європейської спільноти, вказуючи на складні історичні події українського державотворення: понад триста років поневолення різними країнами, заборона мови, традицій, голодомор 1932-33 років, Друга світова війна, тоталітарні репресії тощо. Російська історіографія нав'язливо переконує нас у тому, що українці є меншовартісними «малоросами», які мають спільне походження зі «старшими братами» росіянами.

Український антрополог Ф. Вовк, на основі ретельного дослідження антропологічних особливостей українського народу, прийшов до висновків: «Українці є досить однамітне плем'я, темноволосе, темнооке, вищого за середній чи високого зросту, брахіцефальне, порівнюючи високоголове, вузьколице, з

рівним і досить вузьким носом, з порівнюючи короткими верхніми та довшими нижніми кінцівками. Сукупність цих ознак ми вважаємо можливим визнати українським антропологічним типом» (Вовк, 1995 : 36). Вчений встановив антропологічний портрет середньостатистичного українця, який найбільше сконцентрований у середній та південній смузі України. Також українці найбільш споріднені з південними та західними слов'янами, тобто це є динарська (адриатична) раса, динарський тип, що є частиною балкано-кавказької раси.

Стосовно спільної приналежності українців до росіян та білорусів, то О. Шахматов в своїх дослідженнях (Шахматов, 1922) з'ясував, що в басейні середнього Дніпра утворилося три групи: північна, середня та південна. В результаті монголо-татарської навали північна група разом з частиною середньої сформували великоруський «російський» (виділено нами – А.М.) народ, який внаслідок експансії поглинув фінські групи. Частина середньої групи з долученням південно-руських, польських, литовських західнофінських груп породили білоруський народ. Південно-руська група сформувала малоруський (український) народ.

Ф. Вовк висновки лінгвіста О. Шахматова взяв до уваги й мовою антропології пояснив: «А щодо південної групи, яка потім стала українською, то, піддавшись в свою чергу впливам іранським і, можливо, почасти й тюркським, але зоставшись порівнюючи чистішою, вона переховала в собі більше слов'янських рис, ніж північні, споріднені з

нею групи. Явна річ, що поки що ми зважусь говорити це тільки в загальних рисах, але, висловлюючи ці загальні думки, ми базуємось на наведених нами вище антропологічних ознаках білорусів та великоросів, які мають в собі безперечні сліди фінських та інших впливів...» (Вовк, 1995 : 38).

Таким чином, Ф. Вовк за допомогою антропології, яку він поєднав з етнографічними спостереженнями, науково довів, що український народ є самобутнім неповторним утворенням, яке суттєво відрізняється від російського та білоруських народів. Антропологічний тип середньостатистичного українця має власні оригінальні антропологічні особливості, що суперечили російському міфу про спільну основу слов'янських (російського, білоруського й українського народів). Українська наука в особі антрополога Ф. Вовка зробила революційний крок до розуміння психології українського народу.

Дефіцит індивідуалістичного відчуття призводить до того, що російська особистість схильна до нівелювання кордонів між своєю територією й чужою, оскільки вона прагне міф про єдність братніх слов'янських народів реалізувати в дійсності. Наприклад, у радянській системі координат російський народ був елітарним в порівнянні з іншими народами, які утворювали СРСР. Притаманні російському народу універсальні ідеї як то «захист віри, третього Риму, світової революції» тощо нівелюють індивідуальні особливості окремої особистості, але водночас вирізняють російський

народ своїми амбітними планами до завоювання світу. Сучасна українська нація відчуває на собі російську ідеологію в дії щодо дестабілізації незалежності України у вигляді військової агресії на сході нашої держави, інформаційної маніпуляції свідомістю громадян, політичним тиском на міжнародній арені тощо.

В. Янів, на наш погляд, здійснив вдалу спробу психологічного дослідження психіки українців й з'ясував, що психіка українського народу відмінна від психіки російського народу. Вчений аналізує психіку українців за дослідницькою схемою застосованою ним щодо психіки європейців.

1. *Самопіднесення до гармонії та рівновага психічних сил.* Гармонія притаманна психології української особистості (врівноваженість, поміркованість). Вона прагне до гармонії з природою, в суспільному та релігійному житті, що виявляється в м'якості, яка переходить у ніжність, толерантність, поступливість тощо. Природна українська толерантність переважно виражається у політиці. Це внутрішня політична боротьба, яка є свідченням вболівання за ідеї, ідеали державного будівництва й виявом природної толерантності до узгодження всіх наявних позицій. Сучасні українці толерантні з питань релігійної, расової приналежності особистості, мови спілкування.

Отож прагнення до гармонії корелює в українців з європейськими цінностями й протилежно спрямоване від російських. Особистість росіянина не спрямована на гармонію зі

світом, а радше на його підкорення, нав'язування власної картини світогляду – геополітична гра на міжнародній арені тощо.

Гармонія українців є гармонією контрастів, де емоційна сфера переважає когнітивну. Смуток за гармонією є проявом бажання до спокою, недостатності вольових якостей, наприклад, прокрастинація, а не вираженням внутрішньої боротьби між вольовими, когнітивними та емоційними компонентами психіки.

Ми солідаризуємося з В. Янівим, що українська особистість психологічно належить до Європи, але водночас, у психіці відгукуються й психологічні особливості Сходу як наслідок географічного розташування та історичних подій. Прагнення до європейської журби за гармонією, але й східна перевага емоцій над раціональним. Однак психологія українців не увібрала в себе значний відсоток впливу Сходу так, як це спостерігається в психології росіян.

Прояви європейських психологічних характеристик в психології українців утворили самотутню українську культуру. І. Огієнко зазначає: «І який би бік життя ми не взяли, ми скрізь побачимо, що народ наш виявляє себе окремим, своєрідним народом, народом з самостійною культурою. Народ український утворив свої звичаї, як от – родини, хрестини, похорон, свої вірування й переконання, утворив свої обставини життя, зачісування волосся («схохол» чи «оселедець»), свій музичний ін-

струмент (бандура, ліра, торбан), свої страви, свій танок, і все таке, що надає йому оригінальності й одрізняє од інших народів; було колись, у нас був навіть свій календар, і рік наш не припадав до московського» (Огієнко, 1918 : 21).

Історичні факти свідчать про те, що культурний розвиток українців до XIX століття у порівнянні з росіянами був значно вищим. Фактично українці, які їхали на службу до Російської імперії, сформували російську церкву, освіту, мистецтво, літературу, музику тощо.

Авторитетний російський професор історії російської літератури О. Архангельський писав про те, що не тільки в XIV столітті, а й навіть у XV столітті література Москви була нижчою за літературу Києва XII століття (Архангельський, 1916). Треба віддати належне автору за об'єктивне відображення дійсного стану речей в літературі російського народу, оскільки саме українська література здійснила визначальний вплив на становлення російської. А наприкінці XVII століття стала сполучною ланкою між далекою Москвою та Заходом.

Стосовно науки, то Україна вже до XVI століття досягла високого рівня розвитку науки внаслідок діяльності шкіл при найбільших братствах, Львівському, Київському та Луцькому, які були за рівнем викладання середніми навчальними закладами до початку XVII ст., а також освітній діяльності першого вищо-

го навчального закладу східнослов'янських народів – Острозької слов'яно-греко-латинської академії (1576), Києво-Могилянського колегіуму (1632).

Широкого розвою набула видавнича діяльність. Зокрема в Острозькій академії друкар І. Федоров надрукував греко-слов'янський «Буквар» (1578), тобто перший український підручник; «Новий заповіт до Псалтиря» (1580); «Острозьку Біблію» (1581) тощо.

Архімандрит Києво-Печерської Лаври О. Плетенецький у 1615 році купив друкарню і перевіз її до Києво-Печерської Лаври, де почали друкуватися не лише церковні, але й світські книги староруською книжною мовою, польською і латиною. Український церковний діяч і мовознавець Мелетій Смотрицький написав «Граматику слов'янську» (1619), яка систематизувала церковно-слов'янську мову й є найвидатнішим твором старожитнього слов'янського мовознавства. Російський учений-натураліст М. Ломоносов так високо цінував твір українця, що назвав його воротами вченості.

Ректор Києво-Могилянської колегії І. Гізель написав праці «Мир з Богом людині» (1669), «Синопис» (1674) та ін. Останній був першим підручником із вітчизняної історії. А в Росії мав такий великий вплив на російську історіографію XVII-XVIII століть, що слугував шкільним підручником з історії аж до XIX століття.

І. Огієнко зазначає: «Москва бачила культуру українців, охоче приймала їх до себе і добре платила. І тому в «далеку Московію», в «московські страни» перейшло багато людей, що придбали там слави і собі і своїй Україні. Земляки ці наші понесли культуру свою на далеку північ, збудили її од віковичного дрімання і заклали там міцні підвалини нової культури» (Огієнко, 1918 : 68).

Таким чином, українська культура є самобутньою, неповторною, яка була виплекана й сформована ще задовго до російської культури. Й саме українці здійснили вирішальний вплив на формування російської культури.

Культура українців наближена більше до європейського культурного кола, а не до цінностей російської культури. Звісно, що внаслідок тривалого перебування значної території українських земель під ярмом Росії, змінилися пріоритети української особистості, яка прагнула адаптуватися до нових нав'язаних зовнішніх умов російської диктатури.

Зміни у психіці українців ми можемо спостерігати при порівнянні психіки жителів центральних та східних регіонів України з західними, які опинилися під російською окупацією лише в 1939 році. Так от на західній Україні українці ментально інші, ніж на сході (чого вартий голодомор 1932-33 років, де кардинально була зламана психіка до покори, сірості, пасивності, почали красти, доносити тощо. Фактично мова йде про «психологічну

смерть особистості» – (виділено нами – А.М.), а й народу вцілому).

2. *Динамічність або пасивність.* Східні впливи відобразилися на психіці українців, зокрема в таких характеристиках як пасивність, неквапливість, наприклад, розмірений темп чумацьких возів, філософське споглядання життя тощо. Але активна життєва позиція європейця значно нам ближче, ніж пасивність Сходу та Росії.

3. *Індивідуалізм.* В психічній структурі особистості українця індивідуалізм виявляється протягом історії в непорозуміннях між князями, козаками, партійними керманічами тощо. Прагнення до самоствердження, бути кращим за інших, перфекціонізм – це також прояви індивідуалізму, який наближає український народ до європейської спільноти. Однак індивідуалізм особистості, який не підконтрольний когнітивній, вольовій сферам, а переважно емоційній може призвести до негативних наслідків як для окремої особистості, так і народу зокрема. Акцентований індивідуалізм є проявом волелюбності й деспотична влада для українців завжди буде протиприродною, невласивою їх світогляду.

В. Янів вважає, що географічне розташування України на межі західної та східної цивілізацій суттєво відобразилося на психіці українців. Зокрема, й в негативному світлі. Адже сильна держава є наслідком активної як зовнішньої, так і внутрішньої політики, де когнітивні процеси переважають над емоційни-

ми, що притаманно європейським країнам. А де є пасивність, апатія суспільства, як у Росії, то тоді виникають деспотичні, тоталітарні режими, які підкорюють особистість власній волі. Україна внаслідок тривалого підкорення Російській імперії поступово віддалилася від європейських демократичних цінностей, але водночас і не наблизилася до східних традицій цілковитого підкорення. Тобто фактично психологія українського народу є симбіозом Заходу і Сходу, де на наш погляд, переважає прозахідний вектор.

В. Янів зазначає про те, що свою незалежність український народ втратив внаслідок надмірної любові до свободи. «Індивідуалізм одиниць, складаючихся на націю, веде до того, що й нація, як цілість, змагає до власних неповторних і оригінальних рис» (Янів, 1996 : 181). Стремління не мати власної деспотичної влади призвело до запеклої внутрішньої політичної боротьби та послаблення зовнішніх позицій й завоювання іншими народами. Таким чином, українська особистість прагне свободи, а російська – підкорення сильній владі. Ми солідаризуємося з В. Янівим в тому, що український народ належить до європейської спільноти й, однозначно, не до російської, з притаманними їм східними цінностями.

В еміграції вчений закликає однодумців зберігати українську ідентичність через дотримання українських традицій, звичаїв, вживання української мови, отримання освіти з метою розбудови української державності

високоосвіченими українцями тощо. Але в основі діяльності українського державотворення мають бути закладені християнські цінності: «Консеквентно доходимо до розуміння місії, післанництва нації, яка має шляхом творення спільної, оригінальної культури причинитися до поступу людства й наблизити людство до ідеального стану, де буде повна гармонія індивідуального (рівновага одиничних і національних контрастів) з загальним, і де ця гармонія буде поставлена на службу Богові» (Янів, 1996 : 186). Адже сучасна цивілізація стоїть перед простим вибором, яким шляхом розвиватися: самознищення (військові конфлікти, екологічні катастрофи тощо) або реалізації християнських ідей. Очевидно, що людство рухається по першому шляху не усвідомлюючи незворотність апокаліптичних наслідків.

Висновки:

З'ясовано особливості формування й становлення європейської психіки, яка гармонійно, збалансовано розвивається, де переважає когнітивна сфера над емоційною та вольовою. Порівнюючи психіку Заходу й Сходу на основі вичерпного аналізу встановлено, що психіка українського народу розвивається в руслі західних цінностей, але з східними домішками.

Встановлено, що В. Яніву, як представнику української психологічної думки в діаспорі ХХ століття, вдалося показати науковій спільноті відмінність особистості психіки ро-

сійської від української. Ця робота є закономірним продовженням намагань української інтелігенції розвінчати міфи про спільне походження українського й російського народів. Близкуча наукова розвідка антрополога Ф. Вовка доводить, що за антропологічними параметрами українці відмінні від росіян. А психолог В. Янів переконливо обґрунтував, що в українського народу переважають західно-європейські цінності, а у російського – ціннісні орієнтації Сходу.

Українські особливості психіки в майбутньому можуть стати сильною стороною української нації. Для цього необхідне: по-перше, усвідомлення своєї емоційності, пасивності, індивідуалізму, свободолюбності тощо; по-друге, кропітка, методична робота над собою як окремої особистості, так і нації в цілому; по-третє, державна політична воля щодо відстоювання українських інтересів та ідентичності у світі.

Перспективами подальших досліджень убачаємо у вивченні психіки українського народу в роботах О. Кульчицького, Я. Яреми, І. Мірчука з метою узагальнення напрацювань представників української психології в еміграції ХХ століття. Крім того, планується здійснити порівняльний аналіз здобутків вчених діаспори з напрацюваннями сучасних фахівців з етнопсихології.

References :

- Arkhangelsky, A. S. (1916). Vvedeniye v ystoriyu russkoi lyteratury. Yz lektsyi po ystoriyu russkoi lyteratury A. S. Arkhanhelskoho [Introduction to the history of Russian literature. From lectures on the history of Russian literature by A. S. Arkhangelsky]. (1. 697). Sankt-Peterburh, Russia : Samoobrazovanye [in Russian].
- Berdyayev N. (2007). Predsmertnye mysly fausta [Death thoughts of faust]. Moscow, Russia: Astrel [in Russian].
- Camus, A. (1997). Vybrani tvory. U 3-kh t [Vibrani create. In 3 tons]. Zhupanskyi, O. (Ese, 3, 623). Kharkiv, Ukraine : Folio [in Ukraine].
- Karas, A. (2012). Filosofii Artura Shopenhauera ta suchasnist [Philosophy of Arthur Schopenhauer and such]. Lviv, Ukraine : LNU imeni Ivana Franka [in Ukraine].
- Keyserling, G. H. (1930). Amerika. Der Aufgang einer Neuen Welt [Amerika. Der Aufgang einer Neuen Welt.]. Stuttgart und Berlin, Germany: Deutsche Verlags-Anstalt [in Germany].
- Nietzsche, F. (2005). Polnoe sobranie sochynenyi: V 13 tomakh [Complete Works: In 13 volumes]. (Chernovyky y nabrosky, 12, 556). Moscow, Russia: Kulturnaia revoliutsiya [in Russian].
- Ogienko, I. (Metropolitan Ilarion). (2002). Ukrainske monashestvo [Ukrainian monasticism]. Kiev, Ukraine : Nasha kultura i nauka [in Ukraine].
- Ogienko, I. (1991). Ukrainska kultura. Korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho narodu [Ukrainian culture. Short story of the cultural life of the Ukrainian people]. Kiev, Ukraine : Abrys [in Ukraine].
- Ortega-i-Hasset, H. (2000). Yzbrannye trudy [Selected Works]. Rutkevycha, A. M., (2, 704). Moscow, Russia: Ves myr [in Russian].
- Pakhomov, S.V. (2003). Kaiten Nukaryia: dzən-buddyzm kak fylosofyia zhyzny [Kaiten Nukaria: Zen Buddhism as a philosophy of life]. Nukaryia, K., Relyhyia samuraev (231-241). Sankt-Peterburh, Russia : Nauka [in Russian].
- Shakhmatov, O. (1922). Narysy z istorii ukrainskoi movy ta khrestomatiia z pamiatnykiv pysmenskoi staro-ukrainshchyny XI–XVIII v. v. [Naris from the history of the Ukrainian movi and the textbook of the memorial of the written Old Ukrainian Ukrainian XI – XVIII centuries. at.]. Kiev, Ukraine : Drukar [in Ukraine].
- Shubart ,V. (2000). Evropa y dusha Vostoka [Europe and the Soul of the East]. Moscow, Russia: Russkaia ydeia [in Russian].
- Spengler, O. (2003). Zakat Evropy: V 2 t.[The Decline of Europe: In 2 tons.]. Makhankova, Y. Y. (1, 528). Moscow, Russia: Airyspress [in Russian].
- Spengler, O. (2003). Zakat Evropy: V 2 t.[The Decline of Europe: In 2 tons.]. Makhankova, Y. Y. (2, 624). Moscow, Russia: Airyspress [in Russian].
- Stolyarov, A. A. (2010). O hrade Bozhem [About the City of God]. Stëpyn, V. S. Novaia fylosofskaia entsyklopedyia : v 4 t [Philosophical Encyclopedia: in 4 volumes] (2, 2816). Moscow, Russia: Мысл [in Russian].
- Vakulenko, O. L. (2018). Suchasni problemy ukrainskoi etnopsykholohii [Modern problems and Ukrainian ethnopsychology]. Kiev, Ukraine : Kyivskyi universytet [in Ukraine].
- Vovk, X. K. (1995). Studii z ukrainskoi etnohrafii ta antropolohii [Studios from the Ukrainian ethnography and anthropology]. Kiev, Ukraine : Mystetstvo [in Ukraine].

- Yaniv, V. (1996). *Psykhologichni osnovy oksyidentalizmu* [Psychological foundations of occidentalism]. Munich, Germany: UVU [in Germany].
- Zhylenko, I. (2001). *Paterik Kyevo-Pecherskiy* [Paterik Kyevo-Pecherskiy]. Kolpakova, V. M., (2, 348). Kiev, Ukraine : KPL [in Ukraine].

Andrii Maslyuk

PhD (Psychological Sciences), Senior research fellow, Deputy head of the department of scientific and methodological support of psychological training of judges of the National School of Judges of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

UKRAINIAN PERSONALISM THROUGH THE PRISM OF OXIDENTALISM V. JANIVA

ABSTRACT

The problem of Ukrainian personalism is reflected in the work of V. Yaniva, who represents the psychology of the Ukrainian diaspora of the 20th century. The scientist comprehensively develops the issues of psychology of personality's oxidentalism. Based on an analysis of the European psyche, V. Yaniv identifies both positive and negative features inherent to the personality of the West. The European psyche manifests itself in a harmonious combination of emotional, volitional and cognitive spheres of personality, where the latter prevails over others. To the psyche of the West, V. Yaniv contrasts the psyche of the personality of the East, where passivity, reflection, and the advantage of emotions over reason are a priority. The scientist does not accidentally analyze the psyche of a European, but in order to clarify the role and place of the psyche of the

Ukrainian personality and people, in particular, to Western or Eastern values. It has been established that the western vector of development prevails in the psyche of the Ukrainian people, while Eastern tendencies are also present. For a more visual understanding of the characteristics of the psychology of the Ukrainian people, the scientist made a comparative analysis with the Russian demos. Taking into account the anthropological study of F. Volkov, who proved that the Ukrainian and Russian peoples are different, V. Yaniv established differences on a psychological level. It was found that Ukrainians are much more dynamic than Russians; Ukrainians have a psychology of harmony and tolerance, which correlates with European values and is opposite to Russian; Ukrainians expressed individualism, independence, and the Russians collectivism, the subordination of power. V. Yaniv convincingly proves that the psyche of the Ukrainian people develops in line with Western values and is fundamentally different from the psyche of the Russian people, which is inherent in the values of the east.

Keywords: emotion, individualism, personality, psyche, psychology of Ukrainians, oxidentalism, V. Yaniv.

Маслюк Андрей Николаевич

Кандидат психологических наук, старший научный сотрудник, заместитель начальника отдела научно-методического сопровождения психологической подготовки судей Национальной школы судей Украины, г. Киев (Украина)

**УКРАИНСКИЙ ПЕРСОНАЛИЗМ
СКВОЗЬ ПРИЗМУ ОКЦИДЕНТАЛИЗМА
В. ЯНИВА**

Аннотация. Проблема украинского персонализма нашла свое отражение в творчестве В. Янива, который представляет психологию украинской диаспоры XX века. Ученый всесторонне разрабатывает вопросы психологии окцидентализма личности. На основе анализа психики европейца В. Янив выясняет как положительные, так и отрицательные особенности присущие личности Запада. Европейская психика проявляется в гармоничном сочетании эмоциональной, волевой и когнитивной сфер личности, где последняя превалирует над другими. Психике Запада В. Янив противопоставляет психику личности востока, где в приоритете пассивность, рефлексия, преимущество эмоций над разумом. Ученый не случайно анализирует психику европейца, а с целью выяснения роли и места принадлежности психики украинской личности и народа, в частности к западным или восточным ценностям. Установлено, что в психике украинского народа преобладает западный вектор развития, одновременно присутствуют и восточные тенденции. Для более наглядного понимания осо-

бенностей психологии украинского народа ученый сделал сравнительный анализ с российским демосом. Учитывая антропологическое исследование Ф. Волкова, который доказал, что украинский и российский народы разные, В. Янив установил различия и на психологическом уровне. Выяснено, что украинцы значительно динамичнее чем россияне; украинцам присуща психология гармонии, толерантности, что коррелирует с европейскими ценностями и противоположно направленное от российских; в украинцев выраженный индивидуализм, независимость, а у россиян коллективизм, подчинение власти. В. Янив убедительно доказывает, что психика украинского народа развивается в русле западных ценностей и кардинально отличается от психики русского народа, которому присущи ценности востока.

Ключевые слова: эмоция, индивидуализм, личность, психика, психология украинцев, окцидентализм, В. Янив.

Дата отримання статті: 11.06.2019

Дата рекомендації до друку: 16.06.2019

Дата оприлюднення: 25.07.2019